

ЦІННІСНО-СМИСЛОВА РЕГУЛЯЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Курбатова А.О. Ціннісно-смилова регуляція професійного самовизначення особистості. У статті розкривається ціннісно-смилова сфера як центральне утворення особистості, що впливає на її поведінку в кожній конкретній ситуації і визначає загальну спрямованість її життя, допомагаючи осмислювати своє існування, навколишні явища та світ в цілому. Обґрунтовано, що ціннісно-смилова сфера – це динамічна функціональна система, що формує смисли та цілі життєдіяльності людини і регулює способи їх досягнення.

Показано, що успішність професійного самовизначення залежить від зв'язку системи особистісних смислів, цінностей з вибором професійної діяльності. У цьому випадку суб'єктивні цінності людини поєднуються з пріоритетами, цінностями, специфікою професійної діяльності, утворюючи ціннісно-смилову єдність.

Ключові слова: професійне самовизначення, ціннісно-смилова сфера, система особистісних смислів, професійні плани, самореабілітація, самокорекція, самокомпенсація.

Курбатова А.А. Ценностно-смысловая регуляции профессионального самоопределения личности. В статье раскрывается ценностно-смысловая сфера как центральное образование личности, влияющее на ее поведение в каждой конкретной ситуации и определяет общую направленность ее жизни, помогая осмысливать свое существование, окружающие явления и мир в целом. Обосновано, что ценностно-смысловая сфера – это динамическая функциональная система, формирующая смыслы и цели жизнедеятельности человека и регулирует способы их достижения.

Показано, что успешность профессионального самоопределения зависит от связи системы личностных смыслов, ценностей с выбором профессиональной деятельности. В этом случае субъективные ценности человека сочетаются с приоритетами, ценностями, спецификой профессиональной деятельности, образуя ценностно-смысловое единство.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, ценностно-смысловая сфера, система личностных смыслов, профессиональные планы, самореабилитация, самокоррекция, самокомпенсация.

Постановка проблеми. У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях вагомим значення набуває вивчення особистості як суб'єкта власної життєдіяльності, особливостей розвитку її ціннісно-смилової сфери, яка постає як неперервний процес вибору та побудови власного буття, в якому проявляються та розвиваються її суб'єктність, суб'єктні властивості та суб'єктна активність. Будучи інтегральною цілісністю, особистість здатна свідомо впливати на навколишню дійсність, змінювати її з власною метою, а також змінювати саму себе [3]. А отже, позитивна спрямованість розвитку ціннісно-смилової сфери особистості обумовлена переходом людини на більш усвідомлені рівні самовизначення, які пов'язані із зростанням її ціннісної самосвідомості, виникненням усвідомлених форм саморегуляції поведінки та діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Ціннісно-смилова сфера в психології досліджується багатьма науковцями та розглядається як функціональна система, що формує смисли та цілі життєдіяльності людини, регулює способи їх досягнення (С.Л. Рубінштейн, О.М. Леонтьєв, Б.С. Братусь). Досліджуються структурні компоненти ціннісно-смилової сфери особистості: ціннісні орієнтації, особистісні смисли (О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, А.В. Серий, О. Березіна); ціннісно-смилові утворення (Д.О. Леонтьєв, Г. Олпорт, Т.М. Титаренко,); ціннісні ставлення (Ф.Ю. Василюк, В.Ю. Додонов, Д.О. Леонтьєв); смислоутворення та регуляція (О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, А.Г. Здравомислов, Д.В. Ольшанський, М.С. Ясницький).

У ціннісно-смиловій сфері особистості виділяють два основні компоненти – ціннісні орієнтації та систему особистісних смислів. Ціннісні орієнтації є невід'ємною частиною системи ставлень особистості, що визначають вчинки та поведінку людини [19]. Саме ціннісні орієнтації обумовлюють вибір людиною способів досягнення поставлених цілей. Специфіка ціннісних орієнтацій полягає в тому, що ця категорія найтісніше пов'язана з поведінкою суб'єкта, керує цим процесом як усвідомленою дією. Ціннісні орієнтації особливим чином структуровані в ієрархізовану систему ціннісних уявлень, що виражають суб'єктивне ставлення особистості до об'єктивних умов життя, детермінують вчинки і дії людини, проявляють і виявляють себе в практичній поведінці. Вони є стрижневою, базисною характеристикою особистості, соціальною властивістю особистості. Особистісні цінності є внутрішнім світом особистості. Формуючись, як і потреби, в індивідуальному досвіді суб'єкта, вони відображають не стільки динамічні аспекти індивідуального досвіду, скільки аспекти соціального і загальнолюдського досвіду особистості; особистісні цінності, як і соціальні, існують у формі ідеалів, тобто «моделей належного» [16].

Під особистісними цінностями Д.О. Леонтьєв розуміє центральну структуру смислової сфери особистості, яка є джерелом смислоутворення нарівні з іншими узагальненими смисловими орієнтаціями. Він виділяє, в схемі функціональних взаємозв'язків смислових структур, особистісні цінності, які носять характер «трансситуативних та наддіяльнісних», та виступають смислоутворюючими по відношенню до всіх інших структур [9].

Особистісні цінності відрізняють від особистісних смислів, які, на думку Б.С. Братуся, далеко не завжди носять усвідомлений характер. За визначенням Б.С. Братуся «особистісні цінності» – це усвідомлені і прийняті людиною загальні смисли її життя» [4]. При цьому, особистісні цінності взаємопов'язані між собою, кожна з них підсилює іншу, утворюючи узгоджену цілісність. В особистісних смислах дійсність розкривається з боку життєво значущих для людини знань, мотивів, цілей, та наділена властивостями усвідомленості, відносної незмінності (стійкості), позитивно забарвлена, в якій особистісні цінності реалізуються в діях та поведінці в цілому [2].

Розкриваючи сутність *смислу* у структурі діяльності, О.М. Леонтьєв тлумачить його як відношення мотиву діяльності до її мети і використовує при цьому поняття «смысл мотиву», «смысл цілі», що підкреслює взаємозумовленість понять «мотив-ціль-смысл». Отже, смысл життя діє як регулятор, що спрямовує життєвий шлях людини [9] і формує «смыслову установку», що актуалізується мотивом діяльності і є формою вираження особистісного смислу у вигляді готовності до організованої певним чином цілеспрямованої діяльності [2].

Аналізуючи тлумачення феномену смислу Д.О. Леонтьєв виділяє ряд характеристик смислу, серед яких найбільш важливими є такі: джерелом смислу є потреби, мотиви та інтенції; смисл дієвий – він виконує функцію регуляції конкретної діяльності і є основою здатності людини до самодетермінації. Особистісний смисл виникає в об'єктивній системі руху реальної діяльності і не може бути повністю ототожнений ні з переживанням, ні з вербалізацією смислового утворення. Найбільш адекватним терміном, що фіксує об'єктивно існуюче в діяльності відношення, є поняття смислової установки [12]. Установки із ціннісними орієнтаціями особистості поєднує загальний для них стан готовності.

В.Е. Чудновський визначає смисл, як «структурну ієрархію життєвих цілей (цінностей), у якій життєві смисли можуть відіграти провідну роль, бути відносно рівносильними чи підпорядкованими головній життєвій меті» [18]. Крім того, цілком погоджуємось з думкою В.Е. Чудновського, всі ці феномени утворюють своєрідний «сплав», до якого може бути включений також компонент мотиву.

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті: узагальнити та обґрунтувати ціннісно-сміслові аспекти регуляції професійного самовизначення особистості. Завдання: визначити роль системи цінностей та смислів в професійному самовизначенні особистості.

Виклад методики і результатів дослідження. У різних концепціях особистості ціннісно-сміслова сфера розглядається як компонент особистості, який виконує певні функції. Так, М. Рокич виділяє «безпосередні функції» ціннісних орієнтацій, які пов'язані з реалізацією потреби у самовизначенні, вибором ідеології, релігійної спрямованості тощо, та «віддалені функції», які виконують адаптивну та еґо-захисну функції. Також виділяють такі функції ціннісних орієнтацій: адаптивна, еґозахисна, ціннісного волевиявлення, системоутворююча, смислоутворююча, функція контролю, спонукальна (активізуюча).

Змістовне наповнення ціннісних орієнтацій традиційно представляється як єдність емоційного, когнітивного та поведінкового елементів [15]. Розвиток ціннісних орієнтацій передбачає, також, раціональне оцінювання, пов'язане з усвідомленням спонук, мотивів, вчинків, що і складає когнітивну основу цінностей. Це так звані «знані цінності», які відображені в свідомості людини у вигляді уявлень, образів, знань про зміст різноманітних цінностей, але не визначають характер життєдіяльності людини, особистісних особливостей. Звичайно, важливе місце в структурі ціннісних орієнтацій належить і поведінковому елементу, в основі якого лежать цінності-цілі, що спонукають до діяльності, реальних вчинків людини та забезпечують можливість діяти в напрямку досягнення результату, долаючи внутрішні перешкоди.

Психологічною основою ціннісно-сміслових орієнтацій особистості є різноманітні за структурою потреби, мотиви, інтереси, цілі, ідеали, переконання, світогляд, які беруть участь у формуванні спрямованості особистості та виражають соціально-детерміноване ставлення особистості до дійсності. Так, у багатьох дослідженнях поняття «ціннісні орієнтації» особистості пов'язують з поняттями, що характеризують сферу мотивів, потреб або смисловою сферою. Зокрема, А. Маслоу фактично не розмежує поняття «ціннісні», «потреби» та «мотиви», а Г. Олпорт розглядає цінності як смислові утворення. Д.О. Леонтьєв зазначає, що цінності не обмежені даним моментом і не спонукають до активності зсередини, а «притягують ззовні», на відміну від потреб [9]. Він

вказує на помилковість розуміння цінностей, як таких що породжуються свідомістю, та розуміє *сенси* як суб'єктивну значущість об'єктів та явищ дійсності, яка проявляється в їхній емоційній забарвленості, та в розумінні суб'єктом їх ролі і місця у власній життєдіяльності, задоволенні певних потреб, в реалізації тих чи інших цінностей. В динаміці смислів Д.О. Леонтьєв виділяє *процеси*: смислоутворення, смислоусвідомлення та смислопобудови [9].

Таким чином, систему ціннісних орієнтацій особистості можна розглядати як підсистему більшої системи, яка описується як «життєвий світ людини», «образ світу», що, у свою чергу, теж, має складний і багаторівневий характер. Ціннісні орієнтації, які визначають життєві цілі людини виражають, те, що визначається для неї особистісним смислом. Так, К.О. Абульханова-Славська зазначає, що роль смислових представлень в організації системи ціннісних орієнтацій людини, проявляється в наступних функціях: прийняття (відкидання) і реалізації певних цінностей; посилення їх значущості; утримання (або втрата) цінностей у часі [1]. Б.С. Братусь визначає особистісні цінності як усвідомлені та прийняті людиною загальні смисли її життя. Він розрізняє: особисті цінності як усвідомлені смисли життя, які людина здатна декларувати, та «названі», зовнішні по відношенню до людини цінності, які не підкріплюються відповідним смисловим та емоційно забарвленим ставленням до життя [4].

Ряд дослідників вважають, що ціннісні утворення є основою для формування *системи особистісних смислів*. Людина знаходить сенс життя, переживаючи певні цінності [1]. Тому «смысл» є об'єднуючим утворенням, у якому збігається ідеальне та реальне, життєві цінності та можливості їх реалізації (Ф.Е. Василюк). За Ф.Е. Василюком *смысл* є цілісною сукупністю життєвих відносин і своєрідним продуктом мотиваційно-ціннісної системи особистості. В цьому випадку система цінностей виступає «психологічним органом» визначення й зіставлення міри значущості мотивів, співвіднесення індивідуальних устремлінь і «надіндивідуальної сутності» особистості [5].

Синзитивним в аспекті формування ціннісно-сислової сфери, безумовно, є *юнацький вік*. Потреба в самовизначенні в юнацькому віці, розглядається як потреба в формуванні певної системи смислів, в якій відображаються уявлення про самого себе та оточуючий світ. Оскільки, сенс життя людини та визначення власного майбутнього тісно пов'язані з цінностями, саме вони є основою для самовизначення особистості. Усе це обумовлює виникнення психологічних механізмів, які забезпечують активне, творче, свідоме життя [7]. Саме в юнацькому віці формується власний світогляд людини, який стає основою для розвитку внутрішньої, автономної системи цінностей та формування спеціальних здібностей у зв'язку із професіоналізацією; саме завдяки професійній освіті, *смысл* є актуальною цінністю, що виокремлюється із загальної ієрархії цінностей.

Проблема розвитку системи цінностей, ціннісно-сислової сфери в освітньому середовищі вивчалась в багатьох роботах: [1; 7; 10; 11; 14; 17 та ін.], в яких вказується на те, що період навчання людини у вищому навчальному закладі, здобуття професійної освіти є найбільш важливим для особистісного та професійного самовизначення та розвитку системи цінностей. У професійному виборі знаходять відображення як смисли, ціннісні орієнтації, узагальнені життєві плани, так і мотиви, потреби, неусвідомлені спонуки суб'єкта [14].

Отже, в контексті професійного навчання, з одного боку, ставлення до професійного або навчального середовища формується на основі системи особистісних смислів, обумовлених її минулим досвідом (усвідомлена частина цієї системи існує у вигляді ціннісних орієнтацій), а з іншого – сама діяльність впливає на систему ціннісно-сміслових орієнтацій особистості, орієнтуючи людину на професійне бачення свого подальшого життя.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень засвідчує, що в процесі професійного самовизначення, в умовах навчання у виші, відбувається інтенсивний розвиток ціннісно-сміслові сфери особисті, змісту мотиваційної основи вибору професії, який в свою чергу регулює професійне самовизначення та професійне становлення людини. Вибір особистістю професійного шляху пов'язаний з особливостями її життєвих цінностей, які визначають реальну професійну мотивацію. *Роль ціннісних орієнтацій* в процесі професійного самовизначення визначається у формуванні свідомо обумовленої індивідуальної структури професійних уподобань, ціннісного ставлення до професій, професійних ідеалів та шляхів і способів їх досягнень.

Основними *функціями* ціннісних орієнтацій в професійному самовизначенні є [17]:

- 1) смислоутворююча, яка забезпечує змістовну сторону бажаних станів дійсності;
- 2) інтегруюча – забезпечує змістовно-сміслову єдність ціннісно-мотиваційних установок;
- 3) стимулююча – забезпечує діяльнісну, функціональну готовність до реалізації ціннісних установок;
- 4) регулююча функція забезпечує практичну реалізацію ціннісних установок;
- 5) розвиваюча – дозволяє випереджувати реальні можливості людини, є стимулом розвитку її функціональних можливостей та здібностей.

Шлях сучасного студента до статусу фахівця включає в себе, за Філіповичем, щонайменше *три етапи* професійного становлення, які характеризуються низкою особистісних змін, зокрема ціннісно-сміслові та мотиваційної сфер [17]:

1 етап – навчально-професійної адаптації (охоплює 1 курс навчання), вимагає знайомства з загальними нормами навчання у вищому навчальному закладі, адаптації до колективу та характеру студентського життя;

2 етап – професійної інтенсифікації (2-3 курс навчання), основним змістом якого є залучення до змісту обраної професійної діяльності, поки що в межах ВНЗ, самоствердження у професійно-орієнтованому навчанні; в цей період навчання (середина навчання) багато студентів повертаються до перегляду, усвідомлення правильності свого вибору професії, спеціалізації, вищого навчального закладу. На цьому етапі часто виникає когнітивний конфлікт, пов'язаний із невідповідністю уявлень про обрану професію на етапі оптації, та набутого в процесі навчання більш реального бачення професії, основною особливістю цього етапу професійної підготовки є «*криза професійного вибору*»;

3 етап – особистісно-професійної інтеграції, який припадає на 5 курс навчання і пов'язаний з активною адаптацією до характеру та умов реальної професійної діяльності, яку випускник буде здійснювати після закінчення вищого навчального закладу.

Як показують дослідження Є.О. Клімова, в період професійного становлення студентів відбувається інтенсивний розвиток смисложиттєвих орієнтацій: переживання цілеспрямованості, осмисленості життя. Задоволеність самореалізацією пов'язані із фактом вступу до вишу, зацікавленістю новим способом життя, навчанням, в той час як, зниження показників параметрів сенсожиттєвих орієнтацій корелює з наявністю кризових моментів професійного становлення, які супроводжуються зрушеннями у мотиваційній, емоційній, ціннісно-смислових сферах. Це нерідко призводить до загальної життєвої розбалансованості, труднощів саморозвитку, виникнення екзистенційного вакууму [8].

Дослідження проведене А.А. Волочковим показало переважання у студентів трьох типів ціннісної спрямованості [6]:

1) на «екзистенціальний ескапізм, пов'язаний з униканням активного життя і вирішення екзистенційних проблем, з дифузією ідентичності»;

2) «на цінності самоактуалізації та самореалізації, високу активність у всіх життєвих сферах (активна самореалізація);

3) «на творчість і пізнання в збиток самореалізації».

Водночас встановлено, що пік найактивніших типів ціннісної спрямованості припадає на ранню юність. До закінчення вишу, до старших курсів, зростає екзистенціальний ескапізм і знижується спрямованість на цінності самоактуалізації та активного життя. Інтенсивність і якість смислотвірної активності студентів у міру дорослішання неухильно знижується [6].

Дослідження проблем професійного аксіогенезу особистості студентів показують, що існує дисонанс між ціннісними орієнтаціями студентів і спрямованістю їхньої професійної підготовки. Так, Н.П. Максимчук встановлено, що студенти різних спеціальностей недостатньо співвідносять сенс майбутньої роботи з власними ціннісними орієнтаціями [10]. У дослідженні О.Б. Мартинюк виявлено, що більшість студентів майбутніх педагогів, за роки навчання, неспроможні самостійно сформуванати власну систему професійних ціннісних орієнтацій, і, як наслідок, не готові працювати в обраній професії.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, ціннісно-смислова сфера – це динамічна функціональна система, що формує смисли та цілі життєдіяльності людини і регулює способи їх досягнення. Система ціннісних орієнтацій – це важливий компонент структури особистості, в якому відображається вибіркоче ставлення людини до соціальних цінностей, визначає перспективні стратегії поведінки спрямовані на досягнення цих цінностей. На кожному етапі життя у людини, виходячи з цінностей суспільства, біологічних, соціальних потреб, повинні з'явитися певні цілі життєдіяльності, для реалізації яких необхідно розуміння їхнього змісту. Усвідомленість і осмисленість людської активності призводять до того, що на об'єкти та явища навколишньої дійсності людина «нашаровує» суспільні значення і особистісні смисли. Особистісний смисл відображає місце і функцію об'єкта або явища в життєдіяльності індивідуального суб'єкта, їх відношення до індивідуальних потреб людини.

Успішність професійного самовизначення залежить від зв'язку системи особистісних смислів, цінностей з вибором професійної діяльності. У цьому випадку суб'єктивні цінності людини поєднуються з пріоритетами, цінностями, специфікою професійної діяльності, утворюючи ціннісно-смислову єдність.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці системи заходів, спрямованих на формування цінностей професійної самореалізації майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская, К.А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности / К.А. Абульханова-Славская // Психология формирования и развития личности. – М. : Наука, 1981. – С. 19-45.
2. Асмолов, А.Г. Психология личности : культурно-историческое понимание развития человека / А.Г. Асмолов. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Смысл : Издательский Центр «Академия», 2007. – 528 с.
3. Божович, Л.И. Проблемы формирования личности / Л.И. Божович. – Москва-Воронеж : Знание, 1997. – 356 с.
4. Братусь, Б.С. К изучению смысловой сферы личности / Б.С. Братусь // Вестник Моск. Ун-та. Сер. 14. Психология. – 1981. – № 2. – С. 46-56.
5. Василюк, Ф.Е. Психотехника выбора / Ф.Е. Василюк // Психология с человеческим лицом : гуманистическая перспектива в постсоветской психологии [под ред. Д.А. Леонтьева, В.Г. Щур]. – М. : Смысл, 1997. – С.284-314.
6. Волочков, А.А. Ценностная направленность личности как выражение смыслообразующей активности / А.А. Волочков // Психологический журнал. – № 2, 2004. – С.17-26.
7. Галян, О.І. Мотиваційно-ціннісний компонент професійного вибору майбутніх психологів на етапі оптації / О.І. Галян, І.М. Галян // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 1, 2012. – С.122-130.
8. Климов, Е.А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. : Изд-во "Институт практической психологии"; Воронеж : НПО "МОДЭК". – 1996. – 400 с.
9. Леонтьев, Д.А. От инстинктов – к выбору, смыслу и саморегуляции : психология мотивации вчера, сегодня и завтра / Д.А. Леонтьев // Современная психология мотивации / под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – С. 4-12.
10. Максимчук, Н.П. Психологічні основи становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки: автореф. дис...канд. психол. наук : 19.00.07. / Н.П. Максимчук. –К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – 2000. –17с.
11. Мартинюк, О.Б. (2006). Формування професійних ціннісних орієнтацій майбутніх учителів у процесі вивчення психологічних дисциплін: автореф. дис...канд. психол. наук : 19.00.07. / О.Б. Мартинюк. –К.: Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – 2006. –16 с.
12. Сарджвеладзе, Н.И. Личность и ее взаимодействие с социальной средой / Н.И. Сарджвеладзе. – Тбилиси : «Мецниереба», 1989. – 206 с.
13. Сердюк, Л.З. Психологічні особливості професійного самовизначення старшокласників / Л. З. Сердюк // Освіта регіону. – №1, 2011. – К.: Університет «Україна». – С. 277-280.
14. Сердюк, Л.З. Психологія мотивації учіння майбутніх фахівців: системно-синергетичний підхід : [монографія] / Л. З. Сердюк. – К.: Університет «Україна», 2012. – 323 с.
15. Серый, А.В. Ценностно-смысловая сфера личности / А.В. Серый, М.С. Яницкий. – Кемерово: Кемеровский гос. ун-т, 1999 – 92 с.
16. Титаренко, Т.М. Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – К. : Либідь, 2003. – 376 с.

17. Филипович, Е.И. Кризис профессионального выбора студентов-психологов на начальном этапе обучения и условия его преодоления: : автореф. дис.на соиск. науч. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.01. Е.И. Филипович – Ставрополь, 2009. – 18 с.
18. Чудновский, В.Э. Становление личности и проблема смысла жизни / В. Э. Чудновский. – М.: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: Изд-во НПО «МОДЕК», 2006. – 768 с.
19. Эвнина, К.Ю. Позитивные феномены в ценностно-смысловой сфере личности // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2.

References transliterated

1. Abul'xanova-Slavskaya, K.A. Razvy'ty'e ly'chnosty` v processe zhy'znedeyatel'nosty` / K.A. Abul'xanova-Slavskaya // Psy`xology`ya formy`rovany`ya y` razvy'ty`ya ly'chnosty`. – М. : Nauka, 1981. – S. 19-45.
2. Asmolv, A. G. Psy`xology`ya ly'chnosty`: kul'turno-y`story`cheskoe pony`many`e razvy'ty`ya cheloveka / A. G. Asmolv. – 3-е y`zd., y`spr. y` dop. – М. : Smysl : Y`zdatel'sky`j Centr «Akademy`ya», 2007. – 528 s.
3. Bozhovy`ch, L.Y`. Problemy` formy`rovany`ya ly'chnosty` / L.Y`. Bozhovy`ch. – Moskva-Voronezh : Znany`e, 1997. – 356 s.
4. Bratus`, B.S. K y`zucheny`yu smyslovoj sfery ly'chnosty` / B. S. Bratus` // Vestny`k Mosk. Un-ta. Ser. 14. Psy`xology`ya. – 1981. –# 2. – S. 46-56.
5. Vasy`lyuk, F.E. Psy`xotexny`ka vybora / F. E. Vasy`lyuk // Psy`xology`ya s chelovechesky`m ly`czom: gumany`sty`cheskaya perspekty`va v postsovetsoj psy`xology`y` [pod red. D.A. Leont`eva, V. G. Shhur]. – М. : Smysl, 1997. – S.284-314.
6. Volochkov, A.A. Cennostnaya napravlennost` ly'chnosty` kak vyrazheny`e smysloobrazuyushhej akty`vnosty` /A.A.. Volochkov // Psy`xology`chesky`j zhurnal. – № 2, 2004. – S.17-26.
7. Galyan, O.I. Moty`vacijno-cinnisny`j komponent profesijnogo vy`boru majbutnix psy`xologiv na etapi optaciyi / O.I. Galyan, I.M. Galyan //Naukovy`j visny`k L`vivs`kogo derzhavnogo universy`tetu vnutrishnix sprav. № 1, 2012. – S.122-130.
8. Kly`mov, E. A. Psy`xology`ya professy`onala / E. A. Kly`mov. – М.: Y`zd-vo "Y`nsty`tut prakty`cheskoj psy`xology`y`"; Voronezh : NPO "MODЭК". – 1996. – 400 s.
9. Leont`ev, D. A. Ot y`nsty`nktov – k vyboru, smyslu y` samoregulyacy`y`: psy`xology`ya moty`vacy`y` vchera, segodnya y` zavtra / D. A. Leont`ev // Sovremennaya psy`xology`ya moty`vacy`y` / pod red. D. A. Leont`eva. – М. : Smysl, 2002. – S. 4-12.
10. Maksy`mchuk, N.P. Psy`xologichni osnovy` stanovleniya cinnisny`x oriyentacij majbutn`ogo vchy`telya v procesi profesijnoyi pidgotovky`: avtoref. dy`s...kand. psy`xol. nauk : 19.00.07. / N.P. Maksy`mchuk. –K.: Nacional`ny`j pedagogichny`j universy`tet imeni M.P. Dragomanova. – 2000. –17s.
11. Marty`nyuk, O.B. (2006). Fomuvannya profesijny`x cinnisny`x oriyentacij majbutnix uchy`teliv u procesi vy`vchennya psy`xologichny`x dy`scy`plin: avtoref. dy`s...kand. psy`xol. nauk : 19.00.07. / O.B. Marty`nyuk. –K.: Insty`tut pedagogiky` i psy`xologiyi profesijnoyi osvity` APN Ukrayiny`. – 2006. –16 s.
12. Sardzhveladze, N.Y`. Ly`chnost` y` ee vzay`modejstvye s socy`al`noj sredoj / N.Y`. Sardzhveladze. – Tby`ly`sy` : «Meczny`ereba», 1989. – 206 s.
13. Serdyuk, L.Z. Psy`xologichni osobly`vosti profesijnogo samovy`znachennya starshoklasny`kiv / L. Z. Serdyuk // Osvita regionu. – №1, 2011. – K.:Universy`tet «Ukrayina». – S. 277-280.
14. Serdyuk, L. Z. Psy`xologiya moty`vacyi uchinnya majbutnix faxivciv: sy`stemno-

- sy`nergety`chny`j pidxid : [monografiya] / L. Z. Serdyuk. – K.: Universy`tet «Ukrayina», 2012. – 323 s.
15. Seruj, A.V. Cennostno-smyslovaya sfera ly`chnosty` / A.V. Seruj, M.S. Yany`czky`j. – Kemerovo: Kemerovskiy gosudarstvennyj uny`versy`tet, 1999 – 92 s.
 16. Ty`tarenko, T. M. Zhy`ttyevy`j svit osoby`stosti : u mezhex i za mezhamy` budennosti / T.M. Ty`tarenko. – K. : Ly`bid`, 2003. – 376 s.
 17. Fy`ly`povy`ch, E.Y`. Kry`zy`s professy`onal`nogo vybora studentov-psy`xologov na nachal`nom etape obuchen`ya y` uslovy`ya ego preodolen`ya: : avtoref. dy`s.na soy`sk. nauch. stepeny` kand. psy`xol. nauk: specz. 19.00.01. E.Y`. Fy`ly`povy`ch – Stavropol`, 2009. – 18 s.
 18. Chudnovskiy`j, V.Э. Stanovleny`e ly`chnosty` y` problema smysla zhy`zny` / V.Э. Chudnovskiy`j. – M.: Y`zd-vo Moskovskogo psy`xologo-socy`al`nogo y`nsty`tuta; Voronezh : Y`zd-vo NPO «MODEK», 2006. – 768 s.
 19. Эвну`на, К.Ю. Pozы`ty`vnye fenomeny v cennostno-smyslovoj sfere ly`chnosty` // *Sovremennye problemy nauky` y` obrazovany`ya*. – 2013. – № 2.

Kurbatova A.O. Principle-semiconductor regulation of professional self-identification of personality. The article reveals the value-semantic sphere as a central personality formation that influences its behavior in each particular situation and determines the general orientation of its life, helping to comprehend their existence, the surrounding phenomena and the world as a whole.

It is substantiated that the value-semantic sphere is a dynamic functional system that forms the meanings and goals of human life and regulates the ways of their achievement; the formation of personality values is a complex and multifaceted process, the dynamics of which is particularly clearly manifested in adolescence, which is sensitive to the formation of a system of values, meanings, value orientations as a sustainable formation of personality.

Professional self-determination of persons with disabilities means active, conscious, purposeful activity of the individual, to determine their own professional orientation opportunities, to search and choose the scope of future activity, self-rehabilitation, self-correction, self-compensation of own opportunities in the process of implementing professional life plans, taking into account the limitations of their health.

It is shown that the success of professional self-determination depends on the connection of the system of personal meanings, values with the choice of professional activity. In this case, the subjective values of man are combined with priorities, values, specifics of professional activity, forming a value-sense unity.

Key words: professional self-determination, value-semantic sphere, system of personal meanings, professional plans, self-rehabilitation, self-correction, self-compensation.